

TALOUSARVION 2027 JA TALOUSSUUNNITELMAVUOSIEN 2027–2031 LAADINTAOHJE

Kh kehyskokous 15.6.2026

Sisällys

1.	VALMISTELUN AIKATAULU.....	3
2.	TALOUSARVIO JA TALOUSSUUNNITELMA 2027–2031	4
2.1	Kuntastrategia ja vuositavoitteisto	4
2.2	Henkilöstösuunnittelu.....	6
2.3	Talouden valmistelu	9
2.3.1	Talousarviokehysten lähtökohdat.....	9
2.3.2	Perustietoja talousarvion laadintaa varten.....	12
2.3.3	Käyttötalousosa.....	13
2.3.4	Investointiosa.....	14
2.3.5	Vesihuoltoliikelaitos.....	15
3.	Talousarvioprosessissa käytettävät lomakkeet.....	15

1. VALMISTELUN AIKATAULU

Ajankohta		Valmistelun vaihe	Vastuu/Osallistujat
4.2.		Talousarvion valmisteluprosessista sopiminen	Kunnan johtoryhmä
13.-14.2.		KH:n seminaari: Talousarviovalmistelun lähtötilanne ?	KH, Kunnan johtoryhmä
		KVTES neuvottelut, uusi kausi alkaa 1.3.2026, ml. sovitut	
Maaliskuu			
Vko 10		Investointisuunnittelun aloitus	Toimialueet
4.3.		Talouden valmistelun reunaehdot	Kunnan johtoryhmä
4.3.		Käsittely: Väestösuunnite -Taustaolettamien valinta	Kunnan johtoryhmä / Kehittäminen
6.-7.3.		Strategiapäivät, valmistelu kuntastrategian pohjalle	Kunnan johtoryhmä
18.3.		Käsittely: Palvelujen järjestämisen tavoitteet, ohjaus ja raportointi	Kunnan johtoryhmä
Huhtikuu			
Vko 15		Alustavan hankintasuunnitelman tekeminen	Toimialueet ja hankinta
Vko 15		Investointien koonti	Toimialueet ja Talous
7.4.		Palkkaliitteet toimitetaan toimialueille	HR ja Talouspäälliköt
14.4.	Viikkoa ennen kehystä	Toimialueiden henkilöstöesitykset ja alustavat henkilöstömäärämuutokset valmiina	Toimialueet ja HR
15.4.		Käsittely: Palvelujen järjestämisen valmistelu, tilannekatsaus	Kunnan johtoryhmä
15.4.		Käsittely: Investoinnit	Kunnan johtoryhmä
15.4.		Käsittely: Toimialueiden esitykset toiminnan prioriteeteista 2026 (talousarvion näkökulmasta keskeiset)	Toimialueet ja kehittäminen
Vko 17-18		Kehysneuvottelut	Toimialueet
Vko 17		Alustava veroennuste vuodelle 2026: talous- ja veroennustepäivät	
Vko 18		Alustava hankintasuunnitelma valmis	Hankinta/toimialueet
Toukokuu			
5.5.		Sisäiset erät (ruokapalvelut, vuokra- ja siivous) valmiit.	Tilapalvelut, ruokapalvelut
12.5.		Henkilöstöesitysten tarkennukset toimitettu henkilöstöpalveluihin	Toimialueet
13.5.		Käsittely: Väestösuunnite	Kunnan johtoryhmä
13.5.		Käsittely: Palvelujen järjestämisen suunnitelmat, luonnokset ja keskeiset	Kunnan johtoryhmä
15.5.		Valtuustoseminaari (uusi ja vanha) Strategiavalmistelu ja TA valmistelu tilannekuva	Valtuusto, Kunnan johtoryhmä
20.5.		Alustava kehyslaskelma johtoryhmässä	Kunnan johtoryhmä/Talous
27.5.		Uuden valtuuston perehdytys	Valtuusto, Kunnan johtoryhmä
Kesäkuu			
		Väestösuunnite valmistuu käytettäväksi valmisteluun	
		Pormestariohjelma Lähetekeskustelu: Kuntastrategian reunaehdot vuositavoitevalmistelulle	Kunnan johtoryhmä
12.6.		KH:n seminaari: Talousarviovalmistelun tilanne, väestösuunnite, ym.	
15.6.		Käsittely: Taloussuunnitelman kehys	KH

Heinäkuu			
Ajankohta		Valmistelun vaihe	Vastuu/Osallistujat
Elokuu			
Vko 32–33		Taloussuunnitelman tasapainotus, Kasvun ja talouden hallintaohjelman päivitys.	Toimialueet, talous
Vko 33-35		Strategisten vuositavoitteiden (ml riskienhallinta) valmistelu toimialueilla	Toimialueet ja kehittäminen
Vko 33–34	kokoukset sovittava, sovittu	Pormestarin ohjaus ennen lautakuntakäsittelyä. Mahdolliset kehyksen jälkeen tulleet euromuutokset tehdään lautakunnille meneviin talousarvioesityksiin.	Pormestari
25.8.		henkilöstösuunnitelman tilanne	Kunnan johtoryhmä
		Hallituksen budjettiriihi valtion v.2027 talousarviosta	
Syyskuu			
1.9.		Käsittely: Toimialueiden vuositavoitteisto, kasvun ja talouden hallintaohjelma sekä riskienhallinta ennen lautakuntakäsittelyä	Kunnan johtoryhmä
		Lautakuntien talousarvio-infot 16.9 ja 19.9. ?	
Vko 39-40		Valtiovaraministeriön budjettiesitys julkaistaan	
Vko 37	kokoukset sovittava	<i>Pormestarin viimeinen ohjaus</i>	Pormestari
		Käsitelty lautakunnissa (vuositavoitteisto, henkilöstösuunnitelma ja talousarvio tasapainotettuna toimialueilla kunnanhallituksen kehyksen mukaiseksi)	Toimialueet
29.9.		Käsittely: Pormestarin esitys talousarvoksi	Kunnan johtoryhmä
30.9.		Pormestarin TA esitys lehdistöinfo	
Lokakuu			
5.10.		TA 2027 käsittely	KH, valtuustoryhmien puheenjohtajat mukana
8.–9.10.		Valtuustoseminaari: Talousarvioesityksen esittely	Valtuusto
20.10.		Käsittely: Veroprosentit	KH
19.10.		Käsittely: Talousarvion 2027 ehdotus valtuustolle	KH
Marraskuu			
9.11.		Talousarvio 2027 hyväksyminen	Valtuusto
Joulukuu			
31.12.2026 mennessä		Käyttösuunnitelmien hyväksyminen	Lautakunnat

Talousarviovalmisteluun ja sen seurantaan liittyvät kuntatasoiset ohjeet ja valmistelu-pohjat löytyvät avoimelta "Talous- ja strategia" -Teams -kanavalta linkin takaa: [TA 2027](#)

Kullakin talousarviovaiheella on oma kansiossa.

Aikataulun noudattaminen on edellytys talousarvion yhteensovittamiselle. Toimialojen tulee toimittaa ai-neistot yhtenäisesti ja täydellisinä määräaikoihin mennessä. Puutteellisia tai kehykset ylittäviä esityksiä ei käsitellä sellaisenaan.

2. TALOUSARVIO JA TALOUSSUUNNITELMA 2027–2031

Kunnan toimintaa ja taloutta ohjataan viideksi vuodeksi laadittavalla taloussuunnitelmalla, jonka ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kun-tastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

2.1 Kuntastrategia ja vuositavoitteisto

Tuusula kunnan nykyinen strategiakausi on vuosille 2026–2029. Kuntastrategia on kunnan ja kuntalaisten yhteinen strategia. Strategia ohjaa ja sitoo koko kuntakonsernia toiminnan suunnittelussa. Strategia toimii vuoden 2027 tavoitteiden ja niitä toteuttavan talousarviotyön pohjana.

Strategian toimeenpanon tukemiseksi koko valtuustokaudelle on asetettu 6 tavoitetta sekä määritellyt strategiset mittarit. Erilliset strategiset asiakirjat ja ohjelmien toimeenpanon suunnitelmat täydentävät strategiaa ja tulevat näkyviin toimialueiden käyttösuunnitelmissa.

Vuositavoitteiden valmistelusta vuodelle 2027

Valtuustokauden tavoitteita toteuttavien, vuoden 2027 vuositavoitteiden valmistelu käynnistyy varhain keväällä 2026. Tavoitevalmistelussa valitaan ensin kuntatasoisesti yhdessä priorisoidut tavoitteet. Tämän jälkeen toimialueet jatkavat tavoitevalmistelua täydentäen tavoitteistoa kohti vastuullista lautakuntaansa.

Vuodelle 2027 valmistellaan vuositavoitetaso ja vuositavoitetta tarkentavat toimenpiteet. Toimialueitasoinen vuositavoitteiston ensimmäinen versio on nähtävillä toimialueen talousarvion kehysneuvotteluissa, jolloin tavoitevalmistelu toteutuu yhteydessä henkilöstösuunnitteluun ja talousarviotyöhön.

Valmistelua tehdään vuoropuhelussa luottamushenkilöiden kanssa ja toimialueet esittelevät luottamuselimille tavoitevalmistelun tilaa muun talousarviovalmistelun viestinnän osana. Lautakunnat käsittelevät tavoiteluonnokset osana talousarviokäsittelyä syyskuun loppuun mennessä. Lautakuntien valmistelijat vastaavat toimialueen vuositavoitteiston esittelystä. Vuoden 2027 tavoitteisto viimeistellään lautakuntakierroksen jälkeen pormestarin esitystä varten. Valtuusto käsittelee strategiakokonaisuutta talousarvioseminaarissaan lokakuun alkupuolella ja hyväksyy sen marraskuussa. Tavoitteet valmistellaan luonnostilaisena Talous- ja strategia -Teams kanavalla, valmisteluvaiheen mukaisesti valmistelupohjiin.

Lautakuntien talousarvioesityksissä esitetään koko kuntastrategia vuositavoitteistoinen kokonaiskuvan säilyttämiseksi. Toimialue tarkoittaa "strategian toteuttaminen" kappaleessa, miltä osin työ kohdistuu kyseiselle lautakunnalle.

Kuntastrategiassa tunnistetut ohjelmat

Lisäksi talousarviossa asetetaan kutakin kuntastrategiassa tunnistettua ohjelmaa kohden 1–3 keskeisintä tavoitetta seuraavalle talousarviovuodelle. Nämä liitetään tarvittavin osin toimialueiden talousarviovalmisteluun ennen syyskuun lautakuntakäsittelyjä.

Talouden tasapainottamisen periaatteet

Tasapainotus perustuu rakenteellisiin toimiin, kertaluonteiset erät eivät ole riittäviä. Tasapainotustoimet on ryhmitelty rakenteellisiin ohjausalueisiin. Tavoitteena on käyttötalouden pysyvä tasapaino ja velkaantumisen taittaminen. Toimenpiteillä tulee olla yhteys strategiaan: → tavoitteet eivät saa kasvattaa menotasoja ilman vastaavaa rahoitusta.

Toiminnan tunnusluvut

Toimialueittain tuotetaan toimintaa ja tuottavuutta kuvaavia tunnuslukuja seurattavaksi talousarviovuosina. Lukujen avulla pyritään kuvaamaan toiminnan tuloksellisuutta suhteessa operatiivistaktisiin ja strategisiin tavoitteisiin.

Riskienhallinta osana strategiatyötä ja tavoitteiden laadintaa

Kunnan riskienhallinta tarkastetaan vuosittain, kesä-syyskuussa osana strategia- ja talousarviovalmistelua. Kokonaisvaltainen riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on varmistaa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.

Tavoitteita asettaessaan toimialueet arvioivat kyseisten tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä riskejä ja riskienhallintaa. Toimialueiden riskiarviot toimivat kuntatasoisen riskityön taustamateriaalina. Turvallisuuspalvelut-yksikkö vastaa kuntatasoisesta riskienhallinnan valmistelusta.

Kuntatasolla määritellään talousarviokauden keskeiset riskit sekä riskienhallintatoimet. Ne julkaistaan talousarvioasiakirjassa. Riskienhallinnan toimenpiteiden toteutumista arvioidaan kahdesti vuodessa, puolivuositarkastuksissa ja toimintakertomuksessa. Riskien raportointi tapahtuu riskienhallinnan Excel pohjaan.

Valtuusto vahvistaa vuosittain tavoitteiston ja riskienhallinnan suunnitelman vuosittain talousarvion hyväksynnän yhteydessä. Toimialueet vastaavat lautakuntien toimivaltaan kuuluvien riskienhallinnan toimien suunnittelusta ja sen esittämisestä lautakunnille. Toimialueet laativat seuraavaa vuotta koskevan riskienhallinnan toimeenpanon suunnitelman. Suunnitelma vuodelle 2027 tehdään edeltävää vuotta 2026 koskevan toimintavarmuuden ja jatkuvuudenhallinnan selonteon yhteydessä.

Kuntatasoinen väestösuunnite valmistuu kesäkuussa

Kuntatasoinen väestösuunnite vuosille 2026–2050 valmistuu kesäkuussa 2026. Väestösuunnitetieto ohjaa talousarvion ja toiminnan suunnittelua: Kolmesta skenaariosta maltillisin ennuste on talouden tulopotentiaalin laskentaan, keskimmäinen palvelujen ja palveluverkon suunnitteluun ja korkein ennuste kuntakehityksen maksimipotentiaalin kuvaamiseen. Kunnan johtoryhmä ohjaa väestösuunnitteen valmistelua. Suunnitetieto esitellään kesäkuun kunnanhallituksen seminaarissa ja on sen jälkeen toimialueiden käytettävissä.

2.2 Henkilöstösuunnittelu

Tavoite

Henkilöstösuunnittelu on osa talousarvion laadintaa ja yhteydessä tavoitteiden asettamiseen sekä talouden ja toiminnan suunnitteluun. Ennakoivalla henkilöstösuunnittelulla varmistetaan riittävät henkilöstöresurssit sekä tarvittava osaaminen ja kyvykkyydet.

Henkilöstömuutoksia suunniteltaessa otetaan huomioon mm. palvelutarpeiden muutokset, palveluiden järjestämisen vaihtoehtoiset ratkaisut, prosessien ja toimintatapojen kehittyminen sekä eläköitymisen vaikutukset ja henkilöstön osaamistarpeet.

Henkilöstörakenteen ohjaus

Henkilöstösuunnittelu perustuu luonnollisen poistuman hyödyntämiseen ja kriittiseen rekrytointilinjaan. Kaikkia vapautuvia tehtäviä ei täytetä automaattisesti, täyttämisen tulee perustua:

- lakisääteiseen tarpeeseen
- toiminnan kriittisyyteen
- vaihtoehtoisten ratkaisujen arviointiin
- digitaalisuuden ja automaation hyödyntämiseen

Toimeksianto toimialueille

1. Toimialueet koostavat palvelualueidensa/yksiköidensä tiedot yhdeksi selkeäksi esitykseksi ja esittävät henkilöstömuutosesitykset perusteluineen vuoden 2027 talousarvioon **1.4.2026** mennessä talousarvion kehysneuvotteluiden pohjatiedoksi. Toimialueiden yhteyshenkilö/johtoryhmä koostaa tiedot, jossa näkyvät koko toimialueen henkilöstömäärät ja henkilöstöesitykset palvelualueittain/yksiköittäin.

PowerPoint-lomakkeen ensimmäisellä sivulla on esimerkki esitystavasta – kiinnitä erityistä huomiota perusteluiden tiiviyyteen ja selkeyteen.

Huomioithan, että:

- vakinaiset virat/työsuhteet
- määräaikaiset virat/työsuhteet
- vakinaistamiset

ilmoitetaan lomakkeessa erillisillä sivuilla.

2. Lisäksi toimialueet esittävät alustavat henkilöstömäärämuutokset suunnittelukauden vuosille 2027–2032 **1.4.2026 mennessä**.

Tiedot ilmoitetaan samassa PowerPoint-lomakkeessa kuin henkilöstömuutosesitykset:

Kasvu ja ympäristö: [Kasvu ja ympäristö, uusien virkojen ja tehtävien perustamiset ja vakinaistamiset_2027.pptx](#)

Sivistys: [Sivistys, uusien virkojen ja tehtävien perustamiset ja vakinaistamiset 2027](#)

Kunnanjohto: [Kunnanjohto, uusien virkojen ja tehtävien perustamiset ja vakinaistamiset 2027](#)

Yhteiset palvelut: [Yhteiset palvelut, uusien virkojen ja tehtävien perustamiset ja vakinaistamiset 2027.pptx](#)

Vesihuoltoliikelaitos: [Vesihuoltoliikelaitos, uusien virkojen ja tehtävien perustamiset ja vakinaistamiset 2027](#)

Powerpointit löytyvät jokaisen toimialueen alakansiosta. **Henkilöstömäärämuutokset** eritellään toimialoittain ensi vuodelle sekä koontina koko toimialueelle vuosille 2027–2032.

Jokaisella toimialueella on oma kansionsa, jonne täytetty lomake tallennetaan.

Henkilöstömäärämuutokset eritellään:

- **vuodelle 2027 toimialueittain ja palvelualueittain**, sekä
- **koontina koko toimialueelle** suunnittelukauden vuosille **2027–2032**.

3. Kehysneuvottelujen jälkeen toimialueet päivittävät tarkennetut tiedot henkilöstömuutoksista **12.5.2026 mennessä** Teamsiin.

Tarkennukset tehdään erilliselle **Word-lomakkeelle**, joka löytyy Teamsista:

Kasvu ja ympäristö: [Kasvu ja ympäristö](#)

Sivistys: [Sivistys](#)

Kunnanjohto: [Kunnanjohto](#)

Yhteiset palvelut: [Yhteiset palvelut](#)

Vesihuoltoliikelaitos: [Vesihuoltoliikelaitos](#)

Word-lomakkeet löytyvät jokaisen toimialueen kansiosista. Tiedot päivitetään myös aiemmin täytettyyn PowerPoint-lomakkeeseen:

4. Kehysneuvottelujen jälkeen syyskuussa toimialueet tarkastavat ja päivittävät tarkennetut tiedot ja ilmoittavat henkilöstömuutoksista **7.9.2026 mennessä** Teamsiin.

Tarkennukset tehdään samoille **Word- ja Powerpoint-lomakkeille**, jotka löytyvät Teamsista:

Toimialueen johtoryhmä/yhteyshenkilö kuittaa henkilöstöpalveluille tiedot tarkastetuiksi ja päivitettyiksi **7.9.2026 mennessä**. Tämän jälkeen henkilöstöpalvelut koostaa koko kunnan henkilöstösuunnitelman Opiferukseen, josta se liitetään osaksi vuoden 2027 talousarviota. **7.9.2026 jälkeen tulevat muutokset täytyy ilmoittaa henkilöstöpalveluihin kirjallisesti sähköpostilla hr.palvelut@tuusula.fi**. Tämän lisäksi muutokset täytyy myös kirjata Teamsin lomakkeille.

Käytettävissä oleva materiaali ja toimitettavat tiedot

Henkilöstöpalvelut toimittavat toimialueille talousarviosuunnittelun tueksi seuraavat materiaalit:

- **Kevan eläköitymisennuste**
- **Palkkaliitteet**

Kevan eläköitymisennuste löytyy Teamsista TA 2027 kansiosista:

[Eläköitymisennusteet KEVA](#)

Henkilöesitysten perusteella laaditaan kunnan yhteinen **henkilöstösuunnitelma**, joka liitetään osaksi taloussuunnitelmaa. Tarvittaessa lisätietoja saa henkilöstöpalveluista.

Palkkaliitteet toimitetaan suoraan toimialueille.

Henkilöstösuunnitelman laatiminen

Toiminto / prosessin vaihe	Toimija	Tehtävät	Tuotokset
Suunnittelee henkilöstön muutosmäärän	Esihenkilö	Henkilöstötarpeen ja poistuman ennusteen mukaan arvioidaan muutosmäärä.	Henkilöstömäärän muutossuunnitelma
Suunnittelee henkilöstön kehittämistarpeen	Esihenkilö	Osaamistarpeen mukaan arvioidaan kehittämistarpeet.	Henkilöstön kehittämisuunnitelma
Arvioi henkilöstökustannukset	Esihenkilö	Henkilöstömäärien ja -rakenteen avulla arvioidaan henkilöstökustannukset.	Henkilöstökustannusten ennuste
Kokoa ja laatii yhtenäisen toimialueen henkilöstösuunnitelman	Toimialueen johtoryhmä/toimialueen yhteyshenkilö	Toimialueilla kootaan toimialuekohtainen henkilöstösuunnitelma, joka sisältää henkilöstömäärän, henkilöstörakenteen sekä henkilöstöennusteen.	Toimialueen henkilöstösuunnitelma

Kokooa kunnan henkilöstösuunnitelman	Henkilöstöpalvelut	Koko kuntaa koskeva henkilöstösuunnitelman yhteenveto, sis. Yllä mainitut asiat. Tekee kirjaukset TA 2027 henkilöstömäärien osalta.	Kunnan henkilöstösuunnitelma
--------------------------------------	---------------------------	---	------------------------------

Esimerkkitaulukko: Vakituiset ja määräaikaiset

Palvelualue: Kehittäminen ja hallinto	Henkilöstö v. 2026	Henkilöstö v. 2027	Henkilöstömuutokset (+/-)
Vakituiset			
Määräaikaiset			

Taulukon täyttäminen:

Vakituiset

Kaikki vakituiset lasketaan mukaan eli myös ne jotka **eivät ole tällä hetkellä töissä (esim. opintovapaa, vanhempainvapaa jne.)**

Määräaikaiset: Määräaikaisiin lasketaan kaikki muut määräaikaiset työntekijät **paitsi ne määräaikaiset, jotka sijaittavat vakinaista palvelussuhdetta.**

2.3 Talouden valmistelu

Vuoden 2027 talousarvion ja vuosien 2027–2031 taloussuunnitelman alustavat laadintaohjeet

Talousarvion laadintaohjetta noudatetaan vuoden 2027 talousarviota ja vuosien 2027–2031 taloussuunnitelmaa tehtäessä. Ohje koskee kunnan toimialueita ja vesihuoltoliikelaitosta. Kuntatasoinen kehys sekä toimialuekohtainen toimintakatekehys annetaan kesäkuussa.

2.3.1 Talousarviokehysten lähtökohdat

Tuusulan kunnan talous on toteutunut ylijäämäisenä vuosina 2020–2023. Taustalla oli hyvin toteutuneet kertaluonteiset maaomaisuuden myyntivoitot ja yleinen verotulojen hyvä kehitys. Vuosi 2024 oli noin -0,5 miljoonaa euroa alijäämäinen ja vuosi 2025 noin -5,1 miljoonaa euroa alijäämäinen. Myös vuosi 2026 toteutuu alijäämäisenä. Alijäämään vaikuttaa heikko työllisyystilanteen heijastuminen verotuloihin sekä yleinen taloustilanne, mikä heijastuu maanmyyntiin.

Kunnan taseessa oleva kumulatiivinen ylijäämä on vuoden 2025 tilinpäätöksessä 56,3 miljoonaa euroa.

Kunnan investointitaso on ollut ja tulee lähivuosina olemaan tasolla, joiden kustannukset ylittävät merkittävästi vuosikatteen eli investointien tulorahoituksen. Kunta velkaantuu voimakkaasti vuosina 2026–2030, minkä jälkeen investointitason laskiessa velkamäärä kääntyy laskuun.

Kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen tulee voimaan aikaisintaan 1.1.2027. Kuntien rahoitus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantulon sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta. Vuoden 2027 valtionosuuksia pienentää kuntien valtionosuustuloihin tehtävät määräaikaiset valtionosuusleikkaukset, Vuonna 2024 mukaan tuli kaikille kunnille asukasta kohti yhtä suuri jälkikarkistuksesta johtuva valtionosuuden pysyvä lisäsiirtotarve (n. -500 milj.€ /-90 €/as.). Tämä osuus on vähennetty kunnilta kolmanneksen osuuksina vuosina 2025–2026 ja vielä vuonna 2027

eli n. -167 milj. €/vuosi. Lisäksi kunnilta on peritty takaisin vuonna 2024 saatu määräaikainen 192 milj. € lisäys kolmanneksen osuuksina vuosina 2025–2026 ja vuonna 2027 eli -64 milj. €/vuosi.

Jos eduskunta hyväksyy lain, tullaan yhteisöverokantaa alentamaan kahdella prosenttiyksiköllä 18 prosenttiin vuonna 2027. Vaikutus tullaan kompensoimaan kunnille yhteisöveron kuntaosuudessa.

Kunnan menoja lisää palkkakustannusten kasvu muita sektoreita nopeammin kunta-alalle sovitun palkkausjärjestelmän kehittämisohjelman vuoksi. Kehyslaskelmassa huomioidut menolisäykset pohjautuvat välttämättömyysharkintaan ja henkilöstölisäyksiä on tarkasteltu kriittisesti. Menoja kasvattaa korkokulut lisääntyvän lainamäärän vuoksi. Kunnan lainakanta kasvaa merkittävästi taloussuunnitelmakaudella.

Kuntatasoisen kehyksen lähtökohtana ovat kuntastrategian toteuttaminen, käyttötalouden pysyvän tasapainon saavuttaminen taloussuunnitelmakaudella 2027–2031 huomioiden kunnan lainamäärästä tehdyt linjaukset velkaantumisen hillitsemiseksi. Merkittävän investointitason vuoksi kunnan lainamäärä jatkaa kasvuaan taloussuunnitelmakaudella. Lainamäärä asettuu taloussuunnitelmavuoden 2030 lopussa 443 miljoonaan euroon ja lähtee laskemaan vuoden 2031 lopussa asettuen 435 milj. euroon. Korkea lainamäärä kasvattaa myös rahoituskuluja.

Lainamäärän merkittävän kasvun myötä investointien suunnittelussa on noudatettava välttämättömyysharkintaa ja investointeja tulee mahdollisuuksien mukaan suunnitella toteutettavaksi suunnitelmakauden jälkeen.

Kehyslaskelman mukainen tuloslaskelman alijäämä on vuonna 2027 0,1 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Taloussuunnitelmavuosien 2027–2031 luvut ovat tässä vaiheessa alustavia, ja niitä tarkennetaan elosyyskuun aikana erityisesti verotulojen, maanmyyntitulojen ja investointien osalta. Näillä toimenpiteillä pyritään maltillistamaan lainamäärän kasvua.

Toimialueiden sitovuustasona on toimintakate. Toimialueet saavat toimialuekohtaisen toimintakatteen perustuvan kehyslaskelman kesäkuussa.

Rakenteelliset ohjausalueet

Talouden tasapainotus kohdistetaan seuraaviin kokonaisuuksiin:

- A. Henkilöstö ja tuottavuus
- B. Tilat ja palveluverkko
- C. Investoinnit ja pääomatalous
- D. Palvelutuotanto
- E. Hankinnat ja omaisuus

Toimintatulot

Kasvun ja ympäristön toimialueella arvioidaan maan myyntivoittojen sekä maankäytösopimus-korvauksista saatavat toimintatulot. Toimialueilla arvioidaan muiden ulkoisten toimintatuottojen muutokset.

Toimintamenot

Toimintamenoissa on tarkasteltava tuottavuushyödyistä saatavat tavoitteet erityisesti palveluiden järjestämisen suunnittelussa. Toimialueen tulee esittää konkreettiset tuottavuustoimet, vaikutus euroina ja toiminnallisesti, pelkkä yleinen kehittäminen ei riitä.

Talousarviokehyksestä on poistettu vuodelle 2026 lisätyt kertaluonteiset määrärahat, kuten Särmän toimitilaan liittyvät muuttokustannukset.

Sisäiset erät

Talousarvioon sisältyvät sisäiset erät on oltava sovittuna palvelun tuottajan ja tilaajan kesken. Näitä eräitä ovat ruokapalveluiden-, sisäisen siivouksen-, sisäisten vuokrien- ja erillisyyksiköiden hallinnolliset kulut. Myös muut sisäiset erät ilmoitetaan taloussuunnitteluun.

Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen, Tilapalveluiden, Rykmentinpuiston ja vesihuoltoliikelaitoksen osalta hallinnolliset erät laskutetaan sisäisesti heille erikseen ilmoitetun euromäärän mukaan.

Investoinnit ja investointien ohjausperiaate

Investointihankkeissa tulee noudattaa priorisointia kunnan lainamäärän hallitun kasvun turvaamiseksi. Investointien arvioidaan pysyvän huomattavan korkealla tasolla, yli 67 miljoonassa eurossa, suunnitelmavuosina 2027–2029.

Investointien kriteeristö

- lakisääteinen / välttämätön
- tuottavuutta parantava
- elinvoimaa tukeva
- riskienhallintaan liittyvä

Tulevien investointien mittakaavaan vaikuttaa olennaisesti koulu- ja päiväkotiverkon investointien sekä Etelä-Tuusulan infra-investointien aikataulu ja toteutustapa.

ICT-investoinnit on keskitetty talousarviossa tietohallintoon/kunnanhallitus. Toimialojen on valmisteltava ICT-investoinnit koordinoitusti tietohallinnon kanssa kokonaisuuden hallinnoimiseksi sekä arkkitehtuurin ja ympäristön huomioimiseksi.

Investoinneista tulee esittää myös käyttötalousvaikutus koko elinkaaren ajalta.

Tietohallinto ja tietojärjestelmät

Tietohallintoon ja -järjestelmiin liittyvää kokonaisuutta johdetaan kuntatasoisesti kehittämis- ja digijohtajan toimesta. Kaikki tietojärjestelmiin liittyvät tarpeet ja suunnitelmat talousarviovuodelta ja taloussuunnitelmakaudelta on käytävä läpi kehittämis- ja digijohtajan kanssa osana talousarvion valmistelua.

Kaikkien tietojärjestelmähankintoihin liittyvien suunnitelmien osalta on esiteltävä analyysi tarpeista ja arvioiduista talousvaikutuksista. Mikäli samaan tarpeeseen on olemassa vaihtoehtoinen olemassa oleva ratkaisu, selvitetään ensisijaisesti mahdollisuudet tämän hyödyntämiseen.

Kaikki yli 10 000 € tietojärjestelmähankinnat tulee huomioida talousarvion ja -suunnitelman investoinneissa (kohta 6, pitkävaikutteiset menot, tietokoneohjelmistot). Järjestelmien ylläpitoon ja jatkokehittämiseen liittyvät käyttötalousvaikutukset tulee esittää toimialueen käyttötalousmenoissa koko elinkaaren ajalta.

Tietojärjestelmäarkkitehtuuria arvioidaan jatkuvasti osana kokonaisarkkitehtuurin kehittämistä. Vähäisellä käytöllä olevista tai tarpeeseen sopimattomista järjestelmistä luovutaan, ja järjestelmäympäristöä yhtenäistetään suunnitelmallisesti.

2.3.2 Perustietoja talousarvion laadintaa varten

Tilapalvelun ja ruokahuollon sisäiset laskutukset sisältyvät määrärahaan ja tuloarvioon.

Henkilöstökulujen laskentaperusteista:

Vuoden 2027 sopimuskorotukset ovat:

1.4.2027 on tulossa yleiskorotus 2,00 % kaikille sopimusaloille. Lisäksi tulevat 1.4.2027 paikallinen järjestelyerä kaikilla sopimusaloilla 0,4 % ja kehittämisohjelmaerä (paikallinen) 0,4 %. Lisäksi palkkojen budjetointiin on sisällytetty 0,2 % korotus tasopalkkamallin käyttöönottoon liittyen.

Henkilösivukuluina käytetään valmisteluvaiheessa 20,585 % palkkasummasta tehdyn kehiksen mukaisesti. Tässä laskelmassa on käytetty seuraavia lukuja: palkkaperusteinen eläkemaksu 17,1 %, sosiaaliturvamaksu 1,91 %, tapaturmavakuutus 0,28 %, työnantajan työttömyysvakuutusmaksu 1,23 %, taloudellinen tuki 0,03 % ja muut sosiaaliturvamaksut 0,035 %. Lisäksi huomioidaan tasausmaksu, mikä on yhteensä noin 2,2 miljoonaa euroa. Toimialueille on ilmoitettu toimialuekohtainen tasausmaksun määrä.

		KVTES	OVTES pl. osio G	OVTES osio G	TS	TTES
1.6.2025	Kehittämisohjelmaerä (paikallinen erä)	0,45 % (Liite 15 0,80 %)	0,40 %	0,25 %	0,50 % + 0,15 %	0,40 %
1.6.2025	Kehittämisohjelmaerä (keskitetty erä)**	-	-	-	0,15 %	0,40 %
1.10.2025	Yleiskorotus	2,50 % / 53 €	2,50 %		2,50 % / 53 €	2,50 %
1.8.2026	Yleiskorotus	2,27 %	2,27 %		2,27 %	2,27 %
1.10.2026	Paikallinen järjestelyerä	0,20 %	0,20 %		0,20 %*	0,20 %*
1.10.2026	Kehittämisohjelmaerä (paikallinen erä)	0,40 %	0,40 %***	0,40 %***	0,40 %*	0,40 %*
1.4.2027	Yleiskorotus****	2,00 %	2,00 %		2,00 %	2,00 %
1.4.2027	Paikallinen järjestelyerä****	0,40 %	0,40 %		0,40 %*	0,40 %*
1.4.2027	Kehittämisohjelmaerä (paikallinen erä)	0,40 %	0,40 %*****	0,40 %*****	0,40 %*	0,40 %*
1.2.2028	Kehittämisohjelmaerä (paikallinen erä)	1,00 %	1,00 %	1,00 %	1,00 %*	1,00 %*

Taulukon lähde: Kunta- ja hyvinvointialan palkankorotukset vuosina 2025–2028,

[Kunta-alan sopimuskorotukset 1.6.2025–1.2.2028 | Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT](#)

Toimialueiden talousvastaavat huolehtivat oman toimialueen palkkaliitteiden tarkistamisesta.

2.3.3 Käyttötalousosa

Käyttötalousosa kootaan nykyisellä rakenteella toimialueittain. Talousarvion tekstit syötetään Softwaven talousarviodokumenttiritkaisuun. Kukin toimialue ohjeistaa omat yksikkönsä.

Toimialuetasolla kuvataan talousarviovuoden 2027

- 1) toimintaympäristön- ja toiminnan muutokset keskeisiltä osin
- 2) strategian toteuttaminen (sisältää taulukon valtuustokauden tavoitteista ja vuositavoitteista)
- 3) talous ja tuottavuus - rakenteelliset ohjausalueet A,B,C,D ja E
- 4) henkilöstösuunnitelma

Palvelualueetasolla kuvataan talousarviovuoden 2027

- 1) toiminnan kuvaus
- 2) painopisteet toiminnassa
- 3) toiminnan keskeiset muutokset (taulukko)
Muutoksiin tulee sisällyttää vaikutukset, kuntalaispalveluun, kustannustasoon ja henkilöstöön

Muutosten erittely

Toimialueen tulee eritellä kaikki muutokset:

- kustannustaso
- volyymin muutos
- tekninen muutos
- rakenteellinen muutos
- kertaluonteinen muutos

Vaikutusten arviointi

Pakollinen erityisesti kun: säästetään, muutetaan palvelua, siirretään investointia.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnitelmassa vuodelle 2027 selvitetään palveluiden tuottamiseen sekä talouteen liittyviä riskejä ja niiden hallintakeinoja neljästä eri näkökulmasta: strategiset, toiminnalliset, taloudelliset sekä vahinkoriskit.

Henkilöstömäärät esitetään keskitetysti talousarviokirjan henkilöstöosion yhteydessä.

Palvelualueiden teksteissä kuvataan ytimekkäästi palvelusuunnitelman painopisteet ja keskeiset muutokset toiminnassa, keskeiset indikaattorit, tuloarviot ja määrärahat. Tekstissä tulee erityisesti kuvata muutosten vaikutusta kuntalaisten saamaan palveluun. Päällekkäisyyttä toimialueen tiivistelmäosion ja palvelualueidensa välillä on vältettävä. Talousarviokirjassa ei esitetä toimielinten talousarviotietoja.

Kasvun ja ympäristön toimialue arvioi budjetin maankäyttösopimusten osalta sisältäen ostot, myynnit ja maanvaihdot, sekä tontinvuokrauksesta syntyvät tulot. Maanmyyntivoitot tallennetaan taloussuunnittelussa Kasvun ja ympäristön toimialueelle ja maankäytön palvelualueelle poikkeuksena Rykmentinpuiston taseyksikölle kohdistuvat maanmyyntivoitot, mitkä budjetoidaan yksikön omalle kustannuspaikalle.

Toimialueiden tulee sisällyttää talousarvioesitykseensä tasausmaksu sekä työterveyshuollosta aiheutuneet menot. Nämä erät huomioidaan toimialuekohtaisissa menokehysraameissa kesäkuussa valmistuvassa kehyslaskelmassa.

Toimialueet tekevät talousarvioesityksen toimialueelle annetun toimintakatteen mukaisesti. FPM sovelukseen syötetään esitys vuodelle 2027, mikä pohjautuu toimialueelle annettuun toimintakatteeseen.

Talousarvioesityksestä tulee laatia talousarviovuoden lisäksi esitykset seuraaville 4 suunnitelmavuodelle 2028–2031 FPM sovellukseen. Investointisuunnitelman toteutumisen aiheuttamat käyttötalouden muutokset (säästöt ja kululisäykset) suunnitelmavuosiin tulee huomioida käyttötalouden talousarvioesityksessä.

2.3.4 Investointiosa

Investointiosa sisältää investointisuunnitelmat talousarviovuodelle ja suunnitelmavuosille. Useamman vuoden aikana toteutettava investointihanke jaetaan eri vuosille.

Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille tai hankeryhmille. Hankkeet ja hankeryhmät ryhmitellään toimielimittäin ja tehtävittäin.

Jokaisesta yli 300 000 euron investoinnista tulee täyttää **hankekortti**. Linkki lomakkeeseen löytyy tämän ohjeen luvusta 3. Erityistä huomiota kiinnitetään investointien perusteluihin.

Hankekorttiin tulee sisällyttää: käyttötalousvaikutus €/vuosi, vaikutus henkilöstöön, vaikutus tilakustannuksiin.

Kokonaiskustannusarvio

Investointiosassa esitetään kunkin investointihankkeen tai hankeryhmän **kokonaiskustannusarvio**. Uusista talonrakennushankkeista, joiden kokonaiskustannusarvio ylittää 3 miljoonaa euroa, laaditaan laskelma käyttäen Invest for Excel -ohjelmaa tai muuta soveltuvaa työkalua.

Valmis laskelma tallennetaan Teamsin kansioon:

[Talous ja strategia > Talousarvion valmistelu > TA 2027 > 2. LAUTAKUNTAKÄSITTELY > INVESTOIN-NIT](#)

Laskelmaa **ei tarvitse tehdä** hankkeista, jotka ovat jo käynnissä ja jatkuvat vuonna 2027.

Hankintasuunnitelma

Investointihankkeiden suunnittelun yhteydessä laaditaan **toimialuekohtainen hankintasuunnitelma**, jossa toimialue ilmoitetaan muodossa *toimialue/palvelualue*.

Suunnitelmaan kirjataan kaikki tiedossa olevat tulevat hankinnat ja sopimukset, **joiden arvo ylittää 10 000 euroa (alv 0 %)**. Investointihankkeisiin liittyvät hankinnat kirjataan hankintasuunnitelmaan.

Suunnitelman laatimisen yhteydessä on hyvä arvioida, onko tarpeen kilpailuttaa toimialuekohtaisia tai toimialueet ylittäviä hankinta- tai puitesopimuksia, joihin kunnalla ei vielä ole voimassa olevaa sopimusta.

Hankintasuunnitelma liitetään osaksi talousarviota, ja sen toteutumista seurataan osavuosikatsausten yhteydessä investointi- ja hankintasuunnittelun osana.

Hankintasuunnitelma laaditaan erilliseen Hankintasuunnitelma dokumenttiin. Investointiesityksiä, jotka kirjataan hankintasuunnitelmaan, täydennetään talousarvioprosessin edetessä Teamsista: Talous ja strategia > Tiedostot > Talousarvion valmistelu > TA 2027 > 1. KEHYS

2.3.5 Vesihuoltoliikelaitos

Kunnan vesihuoltoliikelaitoksen talousarviossa- ja suunnitelmassa on käyttötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa.

Sekä valtuusto että johtokunta asettavat liikelaitokselle sitovia tavoitteita. Valtuuston toimivallasta liikelaitoksen tavoitteiden asettamisessa säädetään kuntalain 14 §:ssä ja johtokunnan toimivallasta tavoitteiden asettamisessa kuntalain 67 §:ssä. Tavoitteet esitetään liikelaitoksen talousarviossa.

Talousarvion perustelutekstissä selvitetään liikelaitoksen palvelukysyntään, tuotantotavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen liittyviä haasteita ja epävarmuustekijöitä. Perusteluissa tehdään lisäksi selkoa toiminnan painopisteistä ja kehittämistarpeista sekä arvioidaan voimavarojen riittävyyttä, myös toiminnan kannattavuuden ja pääomarahoituksen riittävyyttä.

Valtuustoon nähden sitovana eränä on käyttötaloudessa toimintakate. Vuosittainen tuottovaatimus on 6,5 % peruspääomasta, mikä on 487 500 euroa. Investointibudjetissa ei ole valtuustoon nähden sitovia meno- tai tuloeria.

Investointirahaston budjetti tulee sisällyttää vesihuoltoliikelaitoksen talousarvioon.

3. Talousarvioprosessissa käytettävät lomakkeet

Talousarvioprosessissa käytettävät lomakkeet löytyvät Teamsista linkin alta: [Lomakkeet](#)

Käytettävissä olevat lomakkeet:

- SIS.ERÄT lomake:

Myyjä ilmoittaa lomakkeella sisäiset palvelut, joiden vuotuinen arvo ylittää 5 000 euroa. Ilmoitetut erät viedään FPM-järjestelmään

- Toimitilojen hankekortti (yli 300 000 € investoinnit):

Yli 300 000 euron investointihankkeista täytetään hankelomake (HANKEKORTTI).

Lisäksi hankkeesta laaditaan tiivistetty kuvaus Word-muodossa, joka sisältää:

- hankkeen kokonaiskustannusarvion
- vuositason vaikutuksen käyttötalouteen
- kuvat hankkeesta ja sen sijoittumisesta kaava-alueeseen

Tekstiosassa tulee selvittää muun muassa:

- miten hanke liittyy palveluverkkosuunnitelmaan
- hankkeen suunniteltu aloitusajankohta, kesto ja valmistumisajankohta

---

Metsolan päiväkoti, uudisrakennus

6.500.000 €, aloitus: 2019

käyttötalousvaikutus: +72.000 €/v

Laajuus uusien suunnitteluohjeiden mukaan 1.850 brm². Palveluverkkosuunnitelmassa on esitetty pienistä päiväkotiyksiköistä luopumista ja uuden päiväkodin rakentamista. Uuteen 6-osastoiseen päiväkotiin keskitetään Rajamäen alueen esikoulu-toiminta. Henkilökunta siirtyy. Luonnossuunnittelu alkoi 2017. Rakennussuunnittelu valmistuu joulukuussa 2018. Rakennustyöt 2019-2020.